

**O tužbama za naknadu štete pričinjene na imovini
fizičkih lica neposredno nakon okončanja oružanog
sukoba na Kosovu i Metohiji***

- Statistička analiza, I deo -

septembar 2013.

* Ovaj naziv ne prejudicira stavove o statusu i u skladu je sa Rezolucijom SB UN 1244/99 i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o proglašenju nezavisnosti Kosova i Metohije.

Ovaj izveštaj je napisala Milica V. Matijević, zadužena za izveštavanje u oblasti zaštite ljudskih prava u okviru Projekta „Podrška sprovođenju strategija za interno raseljena lica, izbeglice i povratnike – Pravna pomoć“.

ISKLUČENJE ODGOVORNOSTI

Sadržaj ovog izveštaja je isključiva odgovornost autorke izveštaja i u njemu izraženi stavovi i zaključci se ni na koji način ne mogu pripisati Evropskoj uniji, niti korisniku projekta.

Projekat „Podrška sprovođenju strategija za interno raseljena lica, izbeglice i povratnike – Pravna pomoć“, finansira Evropska unija a realizuje konzorcijum na čijem je čelu kompanija Diadikasia Business Consultants S.A. Projekat je započet u decembru 2012. godine i trajeće do juna meseca 2014. godine.

Sveukupni cilj Projekta je da se poboljša pružanje pravne pomoći i pravno zastupanje izbeglica i raseljenih lica u njihovom mestu porekla, a sa ciljem da se unapredi zaštita i ostvarivanje njihovih prava. Takođe, Projekat obezbeđuje pružanje pravne pomoći povratnicima u procesu readmisije.

Više informacija na sajtu: www.pravnapomoc.org

IZVRŠNI REZIME:

Od 2003. do 2008. godine, sudovima na Kosovu i Metohiji podnet je velik broj tužbi u vezi sa masovnim uništavanjem nepokretne imovine koje je usledilo neposredno nakon oružanih sukoba. Vlasnici, mahom Srbi i pripadnici drugih manjinskih zajednica, nadoknadu štete tražili su od UNMIK-a, KFOR-a i lokalnih institucija vlasti uspostavljenih nakon juna 1999. godine. Sudsko procesuiranje ovih zahteva bilo je na nekoliko godina odloženo od strane UNMIK-a. Kada su u ovim predmetima konačno donete pravnosnažne odluke, tužbe su odbačene po osnovu nedostatka pasivnog legitimiteta tuženih, a u mnogim slučajevima se od tužilaca tražilo da pokriju sudske troškove postupka. Sve do danas nije uspostavljen mehanizam kojim bi se omogućila novčana ili druga nadoknada za štetu koju su vlasnici nekretnina pretrpeli. Zbog njihove specifične pravne sudbine, ovi zahtevi nastavljaju da nas podsećaju na važna ali još uvek nerešena pitanja iz domena prava na restituciju imovine i prava na povratak.

Ovaj izveštaj nastoji da ta pitanja ponovo stavi na dnevni red međunarodnih i lokalnih aktera. U njemu su predstavljeni podaci prikupljeni tokom statističkog istraživanja obavljenog u junu i avgustu 2013. godine u arhivi Kancelarije za vezu sa sudovima u Gračanici. Osnovni cilj istraživanja bio je da se utvrdi ukupan broj tužbi za naknadu štete koje su pohranjene u toj arhivi, te prikupe podaci o njihovim osnovnim odlikama: o njihovoj autentičnosti, karakteristikama tužilaca i tuženih, priloženim dokazima, pravnom osnovu na koji se tužioci pozivaju, pitanju plaćanja sudskih troškova i sl. Istraživanje je preduzeto u nadi da će nova saznanja o tužbama za naknadu štete omogućiti temeljnije razumevanje onoga što je do sada učinjeno i onoga što ostaje da se učini u domenu restitucije imovine fizičkih lica uništene prvih meseci nakon sukoba.

UVOD

U toku 2004. godine Srbi i pripadnici drugih manjinskih zajednica pred sudovima na Kosovu i Metohiji pokrenuli su velik broj postupaka povodom masovnog uništenja njihovih domova do koga je došlo neposredno nakon sukoba iz 1999. godine.¹ Tužioci su u ovim sporovima tražili nadoknadu štete od organa vlasti uspostavljenih na Kosovu i Metohiji nakon juna 1999. godine - Misije UN na Kosovu (UNMIK), Kosovskih mirovnih snaga (KFOR), Privremenih organa samouprave na Kosovu (PISG) i opština.

Dugi niz godina su tužbe za naknadu štete epitomizovale nerešeno pitanje postkonfliktne restitucije na Kosovu i Metohiji. Započeti sudski postupci u nekoliko navrata su obustavljani a ni danas se ne zna koliko je njih zaključeno. Zahtevi po kojima su sudovi postupali odbacivani su zbog nedostatka pasivnog legitimiteta tuženih. Projekti za rekonstrukciju su bili izuzetno retki i, po pravilu, dostupni samo onima koji su pokazali čvrstu nameru da se za stalno vrate u mesto porekla. Do sada nije stvoren nijedan mehanizam koji bi omogućio novčanu nadoknadu štete koju su pretrpeli vlasnici uništene imovine.

Pouzdana podaci o tužbama za naknadu štete ne postoje ili nisu dostupni. Ne zna se koji je tačan broj pokrenutih sporova, niti koje su osnovne karakteristike ovih tužbi. Nedostatak konkretnih podataka ukazuje na to da smo daleko od iznalaženja adekvatnih metoda za povraćaj imovine ili nadoknadu štete vlasnicima.

Ovaj izveštaj se bavi statističkim podacima pribavljenim tokom terenskog istraživanja obavljenog u arhivi Kancelarije za vezu sa sudovima u Gračanici tokom juna i avgusta 2013. godine. Istraživanje je imalo dva cilja. Prvi je bio da se utvrdi broj tužbi za naknadu štete koje su pohranjene u ovoj arhivi, kako bi se obezbedili dodatni podaci za neke buduće pokušaje da se utvrdi njihov ukupan broj. Drugi cilj istraživanja je bio da se ustanove osnovne odlike tužbi kroz traženje odgovora na sledeća pitanja:

1. Da li je odštetni zahtev overen prijemnim pečatom suda? Ako jeste, da li prijemni pečat sadrži datum prijema i zavodni broj?
2. Koje godine je tužba registrovana u sudu?
3. Gde je boravište tužioca?
4. Ko je tuženi?
5. Na kom pravnom osnovu se zasniva odštetni zahtev?
6. Da li je tužilac u tužbi istakao zahtev za oslobađanje od sudskih troškova?

¹Bez namere da se umanjí značaj pitanja nadoknade štete nastale dok su srpske institucije vlasti bile prisutne na Kosovu, izveštaj se bavi isključivo tužbama za naknadu štete podnetim u vezi sa uništenjem imovine do koga je došlo neposredno nakon 10. juna 1999. godine.

7. Da li je odštetni zahtev podneo lično tužilac ili je podnet preko zastupnika? Da li zahtev sadrži kontakt detalje tužioca/zastupnika?
8. Koji tip dokaza je priložen uz odštetni zahtev?

Pitanja su odabrana spram njihove relevantnosti za ukupnu temu i cilj istraživanja, tj. radi pribavljanja elemenata neophodnih za analizu pitanja iz domena restitucije za štetu prouzrokovanu 1999. godine. Tako, na primer, podaci o boravištu tužioca mogu doprineti boljem razumevanju međusobnog odnosa između uništavanja nepokretne imovine, prinudnog raseljenja i dostupnosti projekata za rekonstrukciju. Postotak tužbi koje sadrže zahtev za oslobađanje od troškova postupka pruža korisne podatke u svetlu prakse mnogih sudova na Kosovu i Metohiji da od tužioca traže da plati sudske troškove. Deo istraživanja koji se odnosi na kvantitet i tip priloženih dokaza ukazuje na obim resursa uloženih u tužbe za naknadu štete.

Izveštaj je uglavnom sveden na prezentaciju podataka u vidu tabela i grafikona.² Struktura izveštaja prati strukturu samog istraživanja. Prvo se, kroz kraću istoriju načina na koji su sudske institucije na Kosovu i Metohiji postupale sa odštetnim zahtevima, objašnjava kontekst istraživanja. Zatim se pruža kratak opis metodologije na kojoj se zasnivalo terensko istraživanje sprovedeno u arhivi Kancelarije za vezu sa sudovima. Središnji deo izveštaja iznosi podatke o glavnim odlikama analiziranih tužbi za naknadu štete.

Kratak pregled načina na koji su sudovi na Kosovu i Metohiji postupali povodom tužbi za naknadu štete

Po dolasku KFOR-a i uspostavljanju UNMIK-a, nakon okončanja oružanog sukoba iz 1999. godine, nepokretna imovina pripadnika manjinskih zajednica je bila masovno uništavana.

Iako je UNMIK uspostavio posebno telo za razmatranje tužbenih zahteva koji se odnose na oštećenu ili uništenu nepokretnu imovinu³, ono nije imalo jurisdikciju za dodeljivanje naknade. Sve do 2004. godine, Direkcije za stambena i imovinska pitanja (DSIP) samo je informisala podnosiocima zahteva o nedostatku ovlašćenja i savetovala im da podnose tužbene zahteve lokalnim sudovima. U aprilu 2004. godine ova praksa je promenjena i onima koji su potom podnosili zahteve Komisiji uručivan je takozvani "deklarativni nalog C kategorije" kojim je

² Temeljnija analiza biće predmet nekih od narednih izveštaja Projekta pravne pomoći.

³ Videti Rezoluciju UNMIK-a 1999/23 o uspostavljanju Uprave za stambeno-imovinska prava/Komisije za zahteve (HPD/CC) od 15. novembra 1999; Rezoluciju UNMIK-a 200/60 o zahtevima za stambenu imovinu i Pravilniku i evidenciji Komisije Uprave za stambeno-imovinska prava od 31. oktobra 2000; Rezoluciju UNMIK-a 2006/50 o Rezoluciji o zahtevima koji se odnose na privatnu nepokretnu imovinu, uključujući tu i poljoprivrednu i komercijalnu imovinu, od 16. oktobra 2006.

potvrđivano pravo državine tužioca nad nepokretnom imovinom u vreme njenog uništenja.⁴ U vezi sa tim, Završni evaluacioni izveštaj o radu Direkcije za stambena i imovinska pitanja (DSIP) navodi podatak da su tužbeni zahtevi koji su se odnosili na uništenu imovinu činili jednu trećinu ukupnog broja zahteva podnetih ovom telu.⁵

Nije poznato kada su tačno vlasnici oštećenih/uništenih nepokretnosti počeli da podnose tužbe za naknadu štete ali je sigurno da su tokom 2004. godine sudske vlasti na Kosovu i Metohiji registrovale masivni priliv ovih tužbenih zahteva. Osim njihove brojnosti, tužbe za naknadu štete postale su poznate i po tome što je u više navrata njihovo procesuiranje bilo predmet intervencija upravne vlasti. Tako je 26. avgusta 2004. godine, direktor Pravnog odeljenja UNMIK-a (UNMIK-A DoJ) naredio obustavu svih postupaka izdajući cirkularni nalog svim predsednicima sudova da ne postupaju po tužbama „do trenutka dok se zajednički ne odluči koji je najbolji način za sprovođenje postupka u tim slučajevima“.⁶ U obrazloženju ovakve odluke dopis se pozivao na „ogroman priliv tužbenih zahteva“ koji su predstavljali problem za funkcionisanje sudova⁷ i na potrebu za formulisanjem efikasne strategije s obzirom na to da će „mnogim tužiocima biti potrebna službena pratnja kako bi doputovali do sudova“.⁸ Ova obustava je samo delimično ukinuta 15. novembra 2005. godine, kada je Pravno odeljenje UNMIK-a izdalo jednu drugu instrukciju kojom su sudovi pozvani da počnu sa procesuiranjem tužbenih zahteva za nadoknadu štete koja je prouzrokovana od strane identifikovanih fizičkih lica nakon oktobra 2000. godine.⁹ Ovim je zapravo sudovima omogućeno da postupaju u veoma malom broju sporova koji su se uglavnom ticali štete nastale tokom „Martovskih nemira“ iz 2004. godine.¹⁰ Dana 28. septembra 2008. godine, nedugo nakon što je Misija EU na Kosovu (EULEX) zamenila UNMIK u domenu vladavine zakona¹¹, šef Pravnog odeljenja UNMIK-a uputio

⁴ Bjorn Vagle, Fernando de Medina, “An Evaluation of the Housing and Property Directorate in Kosovo”, Nordem Report 12/2006, p. 40. See also, Margaret Cordial, Knut Rosandhaug, “Post-conflict Property Restitution: The Approach in Kosovo and Lessons Learned for Future International Practice”, Martinus Nijhoff, 2008, str. 88 – 90.

⁵ Bjorn Vagle, Fernando de Medina, “An Evaluation of the Housing and Property Directorate in Kosovo”, Nordem Report 12/2006, str. 80.

⁶ Dopis Pravnog odeljenja UNMIK-a od 26. avgusta 2004.

⁷ Prema izveštaju CoE Komesara za ljudska prava od 2009. godine ovi sporovi su u to vreme predstavljali „polovinu nerešenih predmeta u sistemu civilnog pravosuđa“, u „Izveštaju CoE Komesara za ljudska prava od 2009. pri Specijalnoj misiji na Kosovu, 2. jula 2009., stav 174.

⁸ Dopis Pravnog odeljenja UNMIK-a od 26. avgusta 2004.

⁹ Prema činjenicama koje je utvrdio HRAP u slučaju Milogorić i dr. protiv UNMIK-a (br. 38/08, 58/08, 61/08, 63/08 i 69/08), Mišljenje od 24. marta 2010, stav 7.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Mandat UNMIK-a u pogledu pravosudnog sistema na Kosovu okončan je 9. decembra 2008. godine kada je EULEX tj. Pravna misija Evropske unije na Kosovu preuzela punu operativnu kontrolu u oblasti vladavine prava, po Odluci predsednika Saveta bezbednosti UN od 26. novembra (S/PRST/2008/44) kojom se podržava produžetak angažovanja EU na Kosovu i Metohiji.

je preporuku lokalnim sudovima da nastave sa postupanjem u slučajevima u kojima su sudski postupci obustavljeni instrukcijom od 26. avgusta 2004. godine.¹²

Tokom narednih godina sudski postupci pokrenuti tužbama za naknadu štete mahom su imali dve vrste epiloga. Izvestan broj sudova počeo je da postupa povodom tužbenih zahteva i da ih odbacuje po osnovu nedostatka pasivnog legitimiteta tuženih.¹³ Ovakvu svoju odluku sudovi su zasnivali na zaključku da UNMIK i KFOR ne mogu da budu tužene strane zbog pravnog imuniteta koji uživaju na Kosovu i Metohiji¹⁴, dok se domaći upravni organi ne mogu smatrati odgovornim za ono što je učinjeno pre nego što su preuzeli odgovornost za upravljanje Kosovom i Metohijom.

Druga grupa sudova se, pak, tokom 2009. i 2010. godine pozivala na propise koji su nalagali obustavu postupaka u trajanju od 182 dana. Ove odluke su se zasnivale na Zakonu o upravljanju javnim finansijama i odgovornosti iz 2008. godine, koji je nalagao da Ministarstvo pravde i Ministarstvo privrede i finansija Kosova budu obavješteni o svim nerešenim tužbenim zahtevima protiv javnih organa pre daljeg postupanja sudova.¹⁵ Tokom 2010. godine, donet je Zakon o izmenama Zakona o upravljanju javnim finansijama i odgovornosti kojim je suspendovano postupanje po tužbama za naknadu štete na period do 18 meseci ili dok Ministarstvo pravde Kosova ne obavesti sud pismenim putem da je ono preuzelo zastupanje Vlade ili drugog javnog organa kao tužene strane.¹⁶ Usled svega ovoga ova grupa sudova je tek 2011. godine započela sa postupanjem po tužbama za naknadu štete.¹⁷ Shodno dostupnim podacima, u većini ovih postupaka tužbeni zahtevi su odbačeni zbog nedostatka pasivnog legitimiteta tuženih. Takođe je primećeno da je značajan broj sudova naložio tužiocima tj. vlasnicima oštećene/uništene imovine da pokriju troškove sudskog postupka.¹⁸

Od 2010. godine, Savetodavna komisija za ljudska prava (SKZLJP) – mehanizam koji je uspostavljen da bi se bavio ispitivanjem žalbi o povredama ljudskih prava koje bi se mogle pripisati UNMIK-u – utvrdio je u izvesnom broju slučajeva da „činjenica da je tokom dužeg vremenskog perioda tužiocima uskraćivano pravo da njihovi zahtevi budu razmatrani od strane

¹² Milogorić i dr. protiv UNMIK-a, slučajevi br. 38/08, 58/08, 61/08, 63/08 i 69/08, stav 7.

¹³ Kako je primetio Pravni tim projekta u 2010. g., ovo je bio slučaj sa odštetnim zahtevima koji su predati Opštinskom sudu u Srbici, Mališevu i Vučitrnu. Danas, međutim, postoje indikatori da je većina ako ne i svi ostali kosovski sudovi na ovaj način rešila zahteve.

¹⁴ Videti Rezoluciju UNMIK-a br. 2000/47 o statusu, privilegijama i imunitetu UNMIK-a i njegovog osoblja na Kosovu, od 18. avgusta 2000.

¹⁵ Videti članove 67 i 68 Zakona o upravljanju javnim finansijama i odgovornostima, br. 03/L-048 od 13. marta 2008. godine.

¹⁶ Član 25 (kojim se menja član 68.2) Zakona o izmenama Zakona o upravljanju javnim finansijama i odgovornostima br. 03-L-221 od jula 2010.

¹⁷ Na primer, opštinski sudovi u Uroševcu, Štrpcu i Istoku. Informacije su zasnovane na opservacijama pravnog tima Projekta pravne pomoći.

¹⁸ Informacije su zasnovane na opservacijama pravnog tima Projekta Pravne pomoći.

sudova, a što je bilo posledica intervencija Pravnog odeljenja, ukazuje na kršenje člana 6 EKLJP¹⁹.

Kratak osvrt na metodologiju

Ovaj izveštaj sadrži prikaz podataka pribavljenih putem statističke analize tužbenih zahteva arhiviranih u Kancelariji za vezu sa sudovima u Gračanici/Gračanicë. Terensko istraživanje obavljeno je u periodu 10-14. juna i 5-9. avgusta 2013. godine.

Do ukupnog broja tužbi za naknadu štete pričinjene na nepokretnoj imovini neposredno nakon okončanja oružanih sukoba iz 1999. godine koje su sadržane u arhivi, došlo se analizom svih tužbi koje su pohranjene u arhivi. Zbog ograničenih resursa, deo istraživanja koji se odnosi na glavne odlike tužbi za naknadu štete obavljen je na uzorku od 769 tužbi za naknadu štete koje su nasumično odabrane iz zbira svih arhiviranih tužbi za naknadu štete. Kao što će biti objašnjeno u daljem tekstu, ovaj uzorak predstavlja 4,29% ukupnog broja tužbi ove vrste koji je pohranjen u arhivi.

Za potrebe uzimanja reprezentativnog uzorka, svi predmeti su podeljeni u tri kategorije u zavisnosti od sedišta opštinskog suda u kome je podnet tužbeni zahtev.

Prvu grupu čine opštinski sudovi sa malim brojem arhiviranih tužbi. S obzirom na njihov mali broj, sve tužbe za naknadu štete iz ove kategorije uključene su u uzorak.

Redni broj	Sedište opštinskog suda	Ukupan broj tužbi za naknadu štete	Broj analiziranih tužbi	Procenat analiziranih tužbi u ukupnom broju tužbi za naknadu štete
1.	Kaçanik/Kaçanik	43	43	100%
2.	Dragash/Dragaš	22	22	100%
3.	Zubin Potok	16	16	100%
4.	Glllogovc/Glogovac	13	13	100%
5.	Shtërpcë/Štrpce	9	9	100%
6.	Malishevë/Mališevo	6	6	100%

¹⁹Milgorić i dr. protiv UNMIK-a, slučajevi br. 38/08, 58/08, 61/08, 63/08 i 69/08, stav 46.

Druga grupa obuhvata tužbene zahteve za naknadu štete koji su podneti opštinskim sudovima za koje je broj arhiviranih tužbi veći od 100 a manji od 1000 tužbi. Iz ove grupe je u uzorak uključeno 30 nasumično odabranih primeraka tužbi.

Redni broj	Sedište opštinskog suda	Ukupan broj tužbenih zahteva	Broj analiziranih tužbenih zahteva	Procenat analiziranih tužbenih zahteva u ukupnom broju tužbi za naknadu štete
1.	Vushtrri/Vučitrn	757	30	4%
2.	Gjakovë/Đakovica	687	30	4.3%
3.	Gjilan/Gnjilane	552	30	5.4%
4.	Suharekë/Suva Reka	538	30	5.5%
5.	Viti/Vitina	464	30	6.4%
6.	Podujevë/Podujevo	376	30	8%
7.	K. Mitrovica/Mitrovicë	362	30	8.2%
8.	Deçan/Dečane	349	30	8.6%
9.	Lipjan/Lipljan	224	30	13.4%
10.	Skenderaj/Srbica	266	30	11.2%
11.	Kamenicë/Kamenica	191	30	15.7%
12.	Rahovec/Orahovac	122	30	24.6%

Treća grupa obuhvata tužbene zahteve za naknadu štete koji su podneti opštinskim sudovima za koje je arhivirano više od 1000 tužbi za naknadu štete. Uzorak je formiran tako što je nasumično odabrano 50 tužbi za svaki opštinski sud iz ove grupe.

Redni broj	Sedište opštinskog suda	Ukupan broj tužbenih zahteva	Broj analiziranih tužbenih zahteva	Procenat analiziranih tužbenih zahteva u ukupnom broju tužbi za naknadu štete
1.	Prishtinë/Priština	3234	50	1.5%
2.	Pejë/Peć	2741	50	1.8%
3.	Ferizaj/Uroševac	2254	50	2.2%
4.	Prizren	2002	50	2.5%
5.	Istog/Istok	1764	50	2.8%
6.	Klinë/Klina	920	50	5.4%

Klasifikacija se bazira na sistematizaciji koju je Kancelarija za vezu sa sudovima u Gračanici/Gračanicë koristila pri arhiviranju tužbi. Sistematizacija prati mrežu opštinskih sudova koja je postojala do reformi sudskog sistema iz januara 2013. godine.²⁰

Kako se vidi u izvesnom broju tabela i grafikona, podaci o broju tužbi i o nekim njihovim karakteristikama takođe su klasifikovani prema opštinskom sudu kome je podnet tužbeni zahtev.

Kratak opis arhive Kancelarije za vezu sa sudovima u Gračanici

Svestan bezbednosnih i drugih prepreka sa kojima se manjinske zajednice suočavaju pokušavajući da pristupe sudovima na Kosovu i Metohiji, UNMIK je 2003. godine osnovao Kancelariju za vezu sa sudovima u Gračanici/Gračanicë.²¹ Nedugo zatim, Kancelarija za vezu sa sudovima otvorila je izvestan broj mesnih kancelarija u oblastima sa značajnim prisustvom manjinskih zajednica. Osnovni zadatak ove mreže kancelarija bio je da se unapredi pristup sudovima za manjinske zajednice pre svega kroz obezbeđivanje pratnje do sudova, pomoć u popunjavanju formulara i pribavljanju dokumenata, pružanje informacija o pravosudnom sistemu na Kosovu, kao i kroz pružanje drugih vidova podrške u vezi sa sudskim procedurama.²²

²⁰ Zakon o sudovima br. 03/L-199, usvojen 22. jula 2010. godine koji je stupio na snagu 1. januara 2013. godine.

²¹ Godišnjak UN-a, v. 57, publikacije UN, str. 425.

²² Prezentacija UNMIK-a za Stub I, jun 2004. str. 18.

Kancelarija za vezu sa sudovima i njeni ogranici odigrali su veoma važnu ulogu u olakšavanju pristupa sudovima na Kosovu za interno raseljena lica i druge vlasnike nepokretnosti koje su bile meta razaranja nakon oružanih sukoba. Zbog nepovoljne bezbednosne situacije često se dešavalo da lice koje potražuje odštetu svoj tužbeni zahtev donese u Kancelariju za vezu sa sudovima ili njen ogranak, a da onda osoblje Kancelarije takav zahtev fizički preda sudu.

Kancelarija za vezu sa sudovima u Gračanici/Graçanicë sadrži kopije tužbi za naknadu štete koje je njeno osoblje podnelo sudovima u ime tužilaca. Svaki tužbeni zahtev za naknadu štete sačinjen je u 5 primeraka: dva primerka je nakon overe zadržavao sud, dva su vraćana podnosiocu zahteva a jedan je pohranjivan u njenoj arhivi.²³ Primercima koji su arhivirani u Kancelariji za vezu sa sudovima dodeljivan je zavodni broj i na njih je unošena zabeleška o godini predaje zahteva. Tužbe su potom zajedno sa kopijama dokaza odlagane u registratore koji su klasifikovani prema sedištu opštinskog suda u kome je podnet tužbeni zahtev. Registratori su obeležavani shodno zavodnim brojevima predmeta koji se u njima nalaze. Jedini izuzetak čine tužbeni zahtevi Srpske pravoslavne crkve koji su izdvojeni u posebnu arhivu (te kao takvi nisu bili predmet istraživanja). Istraživanjem arhive utvrđeno je, takođe, da ona ne sadrži nijedan tužbeni zahtev zaveden u Opštinskom sudu u Leposaviću/Leposaviq.

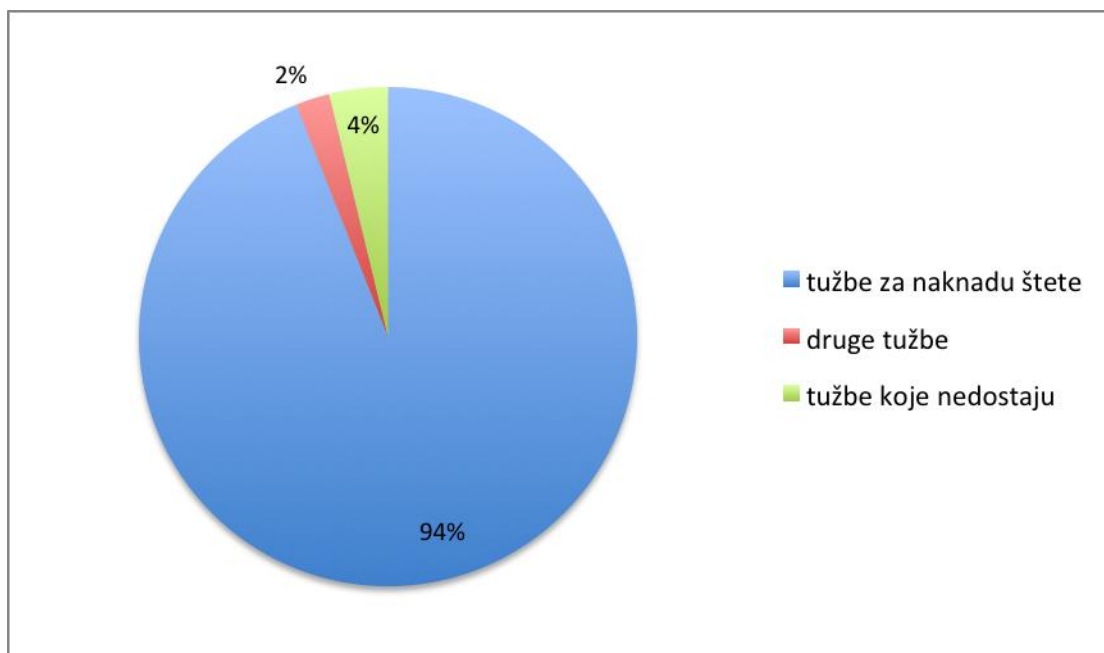
Evo nekih osnovnih brojevanih podataka o sadržini arhive:

- Ukupan broj registratora sadržanih u arhivi je **278**;
- Ukupan broj tužbi prema zavodnim brojevima naznačenim na registratorima je **19 067**;
- Ukupan broj tužbi koje nedostaju u registratorima je **736**;
- Ukupan broj predmeta koji se ne tiču naknade štete je **422**;
- Ukupan broj tužbi za naknadu štete je **17 912**;

Broj tužbi za naknadu štete izračunat je na sledeći način: zbir ukupnog broja tužbi koje nedostaju u registratorima (736) i ukupan broj predmeta koji ne predstavljaju tužbe za naknadu štete (422) oduzet je od ukupnog broja tužbi naznačenih na registratorima (19 067).

Kako pokazuje **Grafikon a.**, tužbeni zahtevi za naknadu štete čine najveći deo arhiviranih tužbi (94%).

²³ Intervju sa Trifunom Jovanović, Direktorom Kancelarije za vezu sa sudovima u Gračanici/ Graçanicë, obavljen 10. juna 2013. godine u Gračanici.

Sledeći deo izveštaja predstaviće statističke podatke koji se odnose na osnovne elemente tužbenih zahteva za naknadu štete arhiviranih u Kancelariji za vezu sa sudovima.

STATISTIČKA ANALIZA OSNOVNIH ELEMENATA TUŽBI ZA NAKNADU ŠTETE

1) Prijemni pečat suda, datum prijema zahteva i zavodni broj

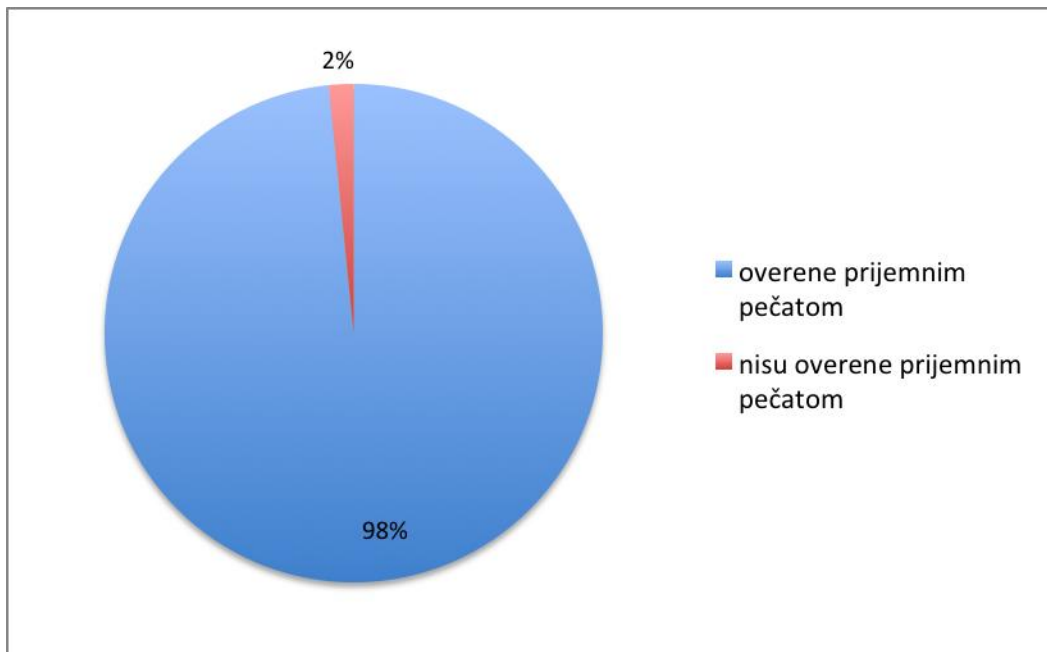
Prvo što je analizirano bio je prijemni pečat suda i njegovi elementi, tj. datum kada je tužbeni zahtev za naknadu štete zaprimljen u sudu i zavodni broj predmeta. Statistička analiza pečata prvo je bila usmerena na utvrđivanje broja tužbi koje imaju/nemaju prijemni pečat suda. Zatim je analiziran otisak pečata kako bi se utvrdila učestalost tužbi na čijem pečatu je naznačen datum prijema (**Grafikon 1b**). Poslednji korak analize sudskog pečata bilo je utvrđivanje broja tužbi kojima su sudovi dodelili zavodni broj po njihovom prijemu (**Grafikon 1c**).

Rezultati analize su sledeći:

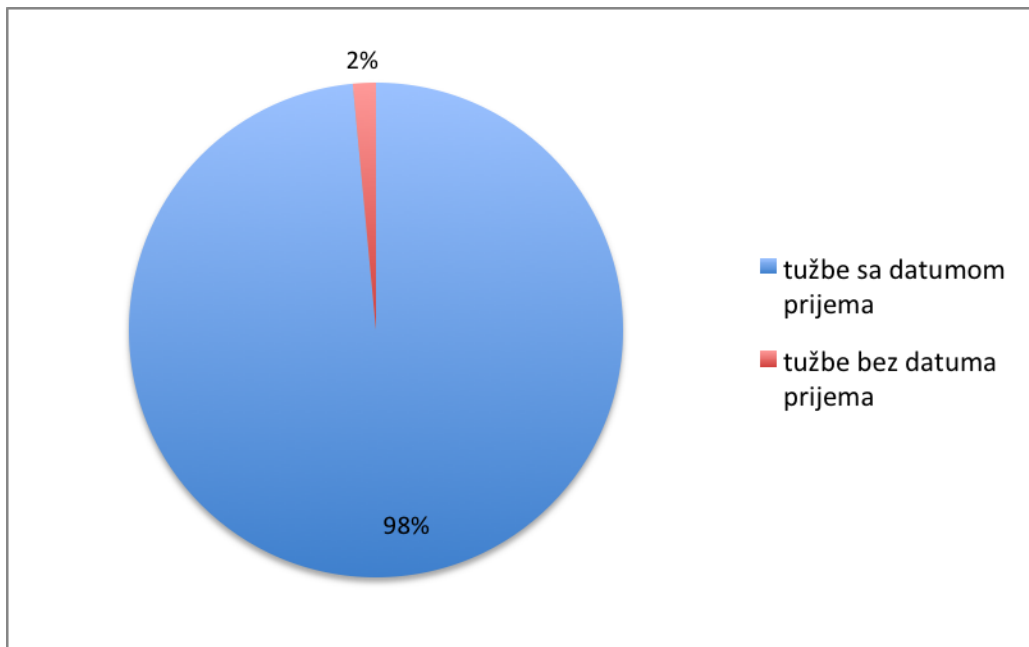
- Gotovo svi analizirani tužbeni zahtevi imaju otisak prijemnog sudskog pečata (98,3%). Prema preliminarnoj proceni, preostali procenat tužbi (1,6% tužbi bez sudskog pečata) bi se mogao objasniti lošim kvalitetom kopija originalnih dokumenata.
- Skoro svi analizirani otisci sudskog pečata sadrže datum prijema tužbe (98.5%).

- Analizirani tužbeni zahtevi po pravilu nemaju zavodni broj predmeta (94.2%). Izuzetak čine tužbeni zahtevi registrovani u Opštinskom sudu u Srbici/Skenderaj i u Opštinskom sudu u Prištini/Prishtinë. Podaci pokazuju da je Opštinski sud u Srbici primio mali broj tužbi za naknadu štete (ukupno 122), a da 27 od 30 tužbenih zahteva koji su registrovani u ovom sudu i predstavljaju predmet analize, imaju zavodni broj. Za razliku od njih, broj tužbenih zahteva koji su predati prištinskom opštinskom sudu i sadrže zavodni broj je relativno mali u odnosu na ukupan broj analiziranih tužbi koje su zavedene u ovom sudu (17 od 50 tužbi).

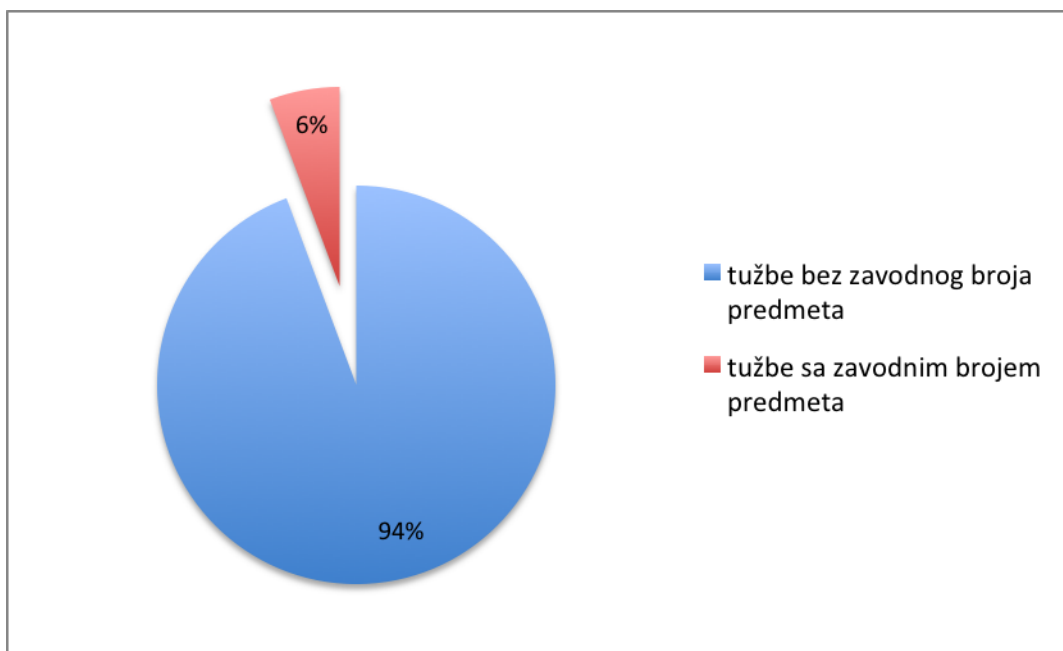
Grafikon 1a. pokazuje odnos između ukupnog broja analiziranih tužbi koje imaju pečat suda i onih koje nisu overene pečatom suda.

Grafikon 1b. pokazuje procenat tužbi koji imaju jasno naveden datum prijema u odnosu na ukupan broj tužbi za naknadu štete sadržanih u arhivi.

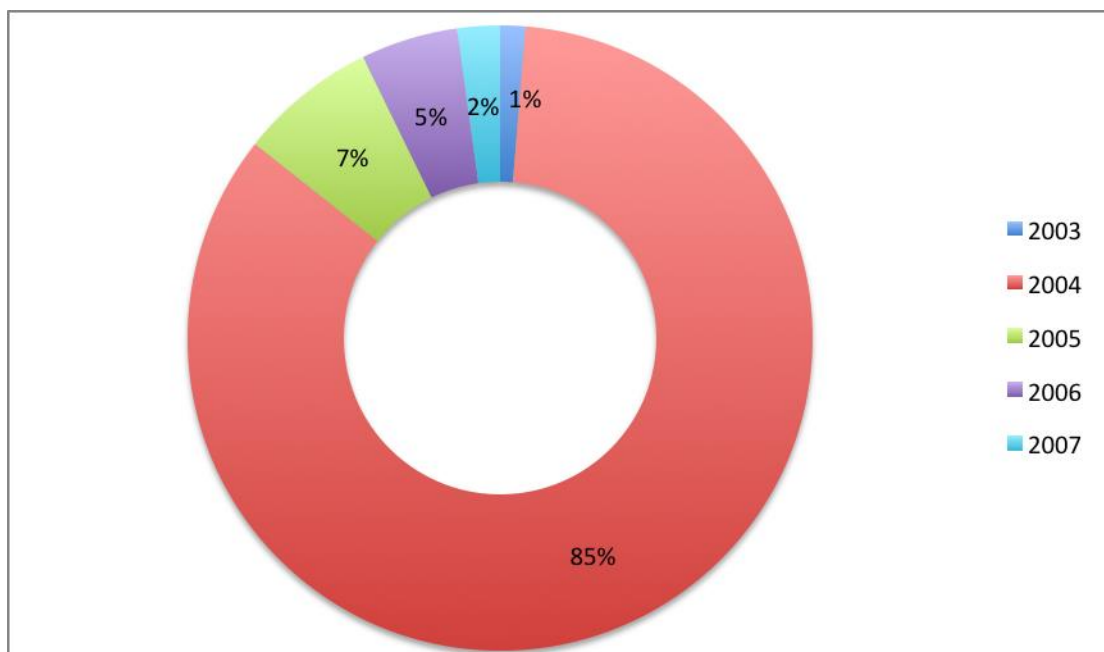

Grafikon 1c. pokazuje odnos između tužbi kojima je dodeljen zavodni broj od strane sudova i onih kojima sudovi nisu dodelili zavodni broj predmeta.

2) Godina podnošenja

Godina podnošenja analiziranih tužbenih zahteva utvrđena je na osnovu datuma naznačenog na prijemnom pečatu suda. Kao što se vidi iz **Grafikona 2**, velika većina tužbenih zahteva podneta je kosovskim sudovima u toku 2004. godine (84%), jedan broj je zaveden u sudovima tokom 2005. (7,1%) a mali procenat tužbi je podnet sudovima u toku 2003., 2007. i 2008. godine (ukupno 3,7%).

3) Osnovne karakteristike tužilaca

Ovaj deo analize bavio se pitanjem da li je podnosilac tužbenog zahteva pravno ili fizičko lice, kao i gde je bilo njegovo/njeno boravište u trenutku podnošenja zahteva. Podaci o boravištu tužilaca zatim su korišćeni kao indikator toga da li je tužilac imao status interno raseljenog lica (IRL) ili interno raseljenog lica (IIRL)²⁴ u vreme podnošenja zahteva. Naime, u slučajevima u kojima je tužilac navodio privremenu adresu u užoj Srbiji ili na Kosovu, taj podatak je uziman za indikator da dato lice ima status interno ili interno raseljenog lica.

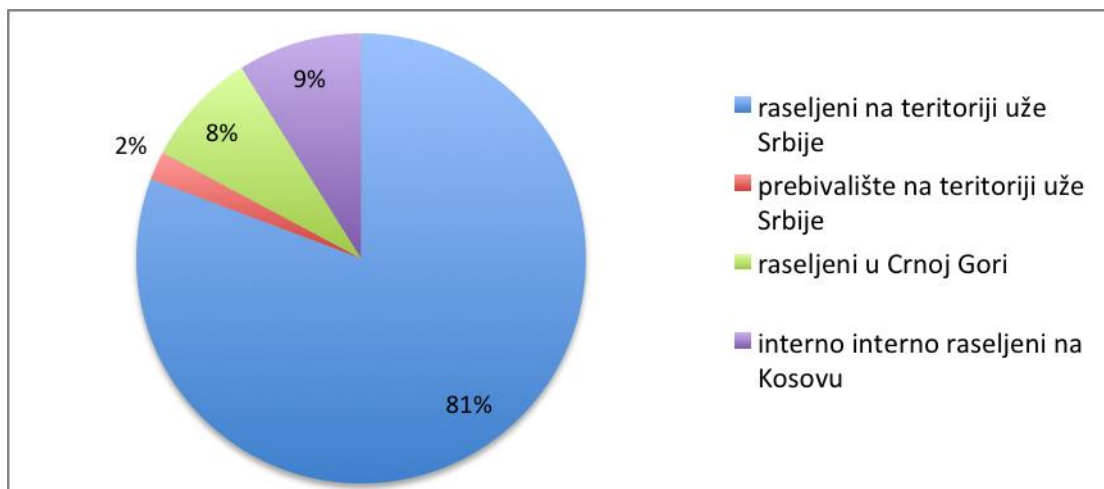
²⁴ Interno raseljena lica su lica koja su bila prisiljena da napuste svoje domove 1999. godine i 2004. godine, ali su ostala da žive kao raseljena lica u nekom drugom delu Kosova i Metohije. Po UNHCR-u na Kosovu živi oko 18 888 interno-interno raseljenih lica (IIDP) (UNHCR, 2013 UNHCR Državni operativni profil za Srbiju (i Kosovo: SC Rez. 1244)) dostupno na linku [http://www.unhcr.org/pages/49e48d9f6.html\(poslednji](http://www.unhcr.org/pages/49e48d9f6.html(poslednji) pristup 19. novembra 2013.).

Valja primetiti da su, zbog ograničenih resursa dostupnih za istraživanje, ovi podaci analizirani za samo jednog tužioca po predmetu²⁵ iako je mnoge tužbene zahteve podnelo više od jednog tužioca.

Rezultati koji su na ovaj način dobijeni se mogu sumirati na sledeći način:

- Svi tužioci su fizička lica;
- Velika većina tužilaca imala je privremeno boravište u užoj Srbiji u vreme podnošenja zahteva (78,8%) , što je uzeto kao indikator da je 78,8% tužilaca imalo status interno raseljenih lica u vreme podnošenja tužbe;
- U ukupno 8,7% slučajeva tužioci su kategorizovani kao IIRL budući da su naznačili privremenu adresu na Kosovu i Metohiji koja je različita od adrese koju su imali pre sukoba;
- Izvestan broj tužilaca (8,1%) je bio interno raseljen u Crnoj Gori u vreme podnošenja tužbenog zahteva;²⁶
- Samo jedan tužilac imao je privremenu adresu boravka u inostranstvu, a nijedan od analiziranih tužilaca nije imao stalno prebivalište u inostranstvu.

Grafikon 3 pokazuje koliki je broj tužilaca imao boravište u užoj Srbiji, na Kosovu i Metohiji ili u Crnoj Gori, a takođe i za koliko njih, u poređenju sa ukupnim brojem analiziranih tužilaca, se može pretpostaviti da spadaju u kategoriju raseljenih lica.

²⁵ Još preciznije, podaci su uzeti za prvog navedenog tužioca.

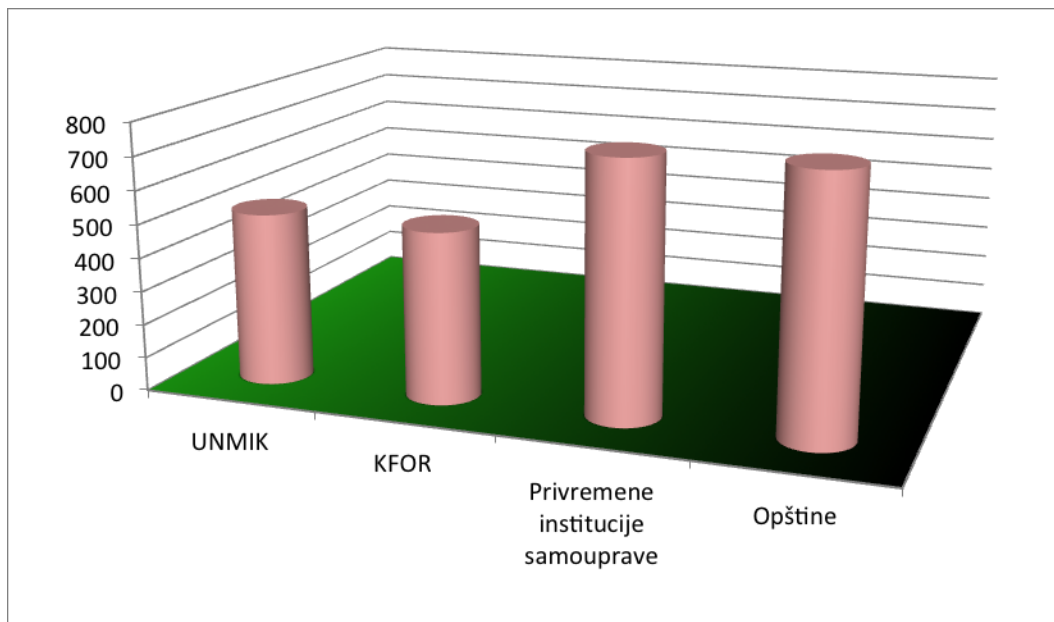
²⁶ Državna zajednica Srbije i Crne Gore okončana je krajem 2006. godine nakon referenduma o nezavisnosti održanog u Crnoj Gori 21. maja 2006.

4) Osnovne karakteristike tuženih

Jedna od najizraženijih odlika tužbi za naknadu štete koje su predmet razmatranja jeste da su podnete protiv međunarodnih i/ili lokalnih institucija osnovanih nakon oružanog sukoba iz 1999. godine. Cilj ovog istraživanja je bio da se utvrdi ko su tužene strane i koliko su često ove različite institucije bile u ulozi tuženih u analiziranim tužbenim zahtevima.

Kao što se vidi u **Tabeli 4** (Aneks), tužioci su tražili nadoknadu štete prvenstveno od lokalnih institucija. Naime, u gotovo svim analiziranim slučajevima, tužioci su tužili opštine (99,86%) i lokalne institucije centralnog nivoa koje su najčešće imenovane kao „Privremeni organi samouprave“ i „Vlada Kosova“ (99%). UNMIK je bio tužena strana u 67,1% slučajeva a KFOR u 66,3% slučajeva. U zanemarljivom broju slučajeva tužena su identifikovana fizička lica (1,3%) i Direkcija za stambena i imovinska pitanja (DSIP), ali su oni uvek tuženi zajedno sa goreimenovanim tuženim stranama.

Grafikon 4 prikazuje broj tužbi grupisanih prema tome ko se našao na strani tuženih.

5) Pravni osnov tužbenih zahteva

Prema rezultatima analize, tužbeni zahtevi se zasnivaju na nekoliko različitih pravnih akata kao osnov za potraživanje naknade štete. Neki od tih pravnih akata tužioci su koristili kako bi ukazali na odgovornost tuženih za štetu nastalu nakon oružanog sukoba iz 1999. godine. Druga grupa

pravnih akata na koje se tužioci pozivaju pak služe da bi se ukazalo na vađenje Evropske konvencije o ljudskim pravima (EKLJP), a naročito člana 1 Protokola 1, na koji su se mnogi tužioci pozivali kao na pravni osnov njihovih zahteva. Podaci koji slede ilustruju način na koji su tužioci koristili različite normativne okvire koji su u to vreme bili primenjivani na Kosovu i Metohiji kako bi utemeljili svoje zahteve za naknadu štete.²⁷

- Gotovo svi tužioci (98,8%) zasnovali su svoje tužbene zahteve na principu objektivne odgovornosti javnih organa pozivajući se na član 180 stav 1 Zakona o obligacionim odnosima iz 1978. godine;²⁸
- Ukupno 94% tužilaca se pozivalo i na član 1 Protokola 1 Evropske konvencije o ljudskim pravima kao pravni osnov svojih zahteva;
- Više od polovine tužilaca (u 403 slučaja) pozivalo se na odredbe Uredbe UNMIK-a br. 1999/24;²⁹
- Na Rezoluciju 1244 Saveta bezbednosti UN³⁰ pozivalo se u 391 tužbenih zahteva;
- U 386 slučajeva tužioci su se pozivali na Vojno-tehnički sporazum zaključen između KFOR-a i Vlada Savezne Republike Jugoslavije i Republike Srbije, poznatiji kao „Kumanovski sporazum“;³¹
- Značajan broj tužilaca (38,3%) takođe se pozvao na Ustavni okvir privremenih organa samouprave na Kosovu³².

6) Izuzeće od plaćanja sudskih troškova

Pružajući pravnu pomoć interno raseljenim licima, Pravni tim Projekta uočio je da je u mnogim slučajevima od tužilaca traženo da pokriju sudske troškove u postupcima vođenim povodom tužbi za naknadu štete. Ovo zapažanje je usmerilo istraživanje na pitanje da li je i koliko tužilaca tražilo od sudova da njihovi tužbeni zahtevi budu tretirani *in forma pauperis*. Rezultati analize dati su u **Grafikonu 5** i pokazuju da veoma mali broj analiziranih tužbi (3%) nije sadržao zahtev za oslobađanje od plaćanja sudskih troškova.

²⁷ Za detaljnije informacije pogledati Tabelu 5 priloženu u Aneksu izveštaja.

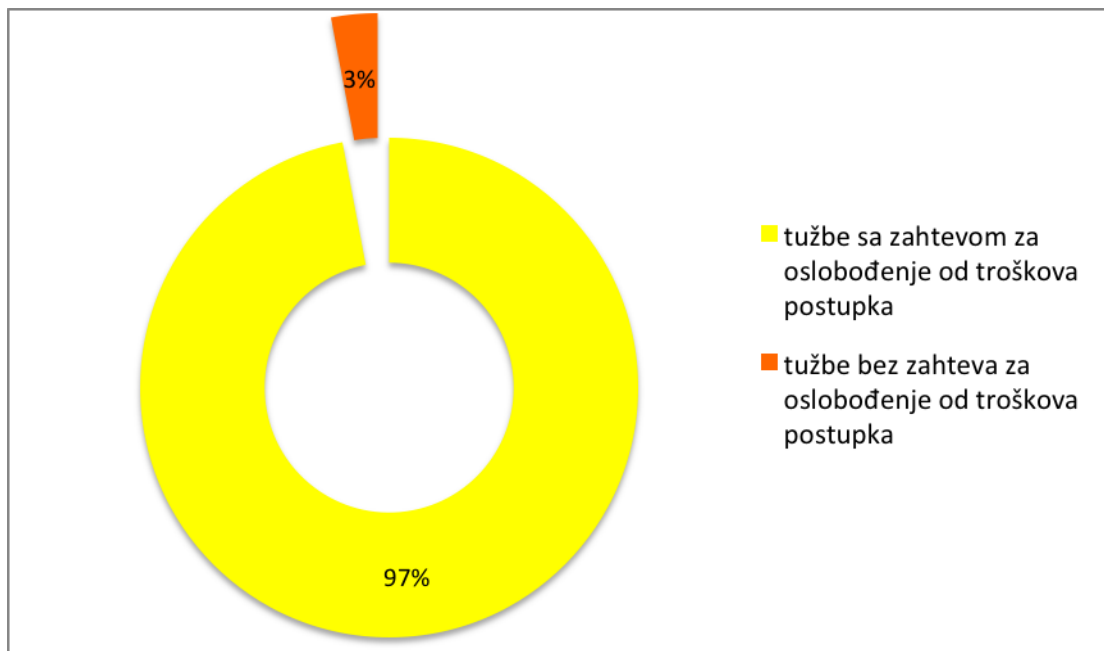
²⁸ Ovaj Zakon se primenjivao na Kosovu i Metohiji u vreme podnošenja zahteva na osnovu Uredbe UNMIK-a br. 1999/24 o Zakonima primenjivim na Kosovu od 12. decembra 1999.

²⁹ Uredba UNMIK-a 1999/24 o Zakonima primenjivim na Kosovu od 12. decembra 1999.

³⁰ Savet bezbednosti UN, Rezolucija Saveta bezbednosti 1244 (1999) (o angažovanju međunarodnih civilnih i bezbednosnih snaga na Kosovu) 10. jun 1999., S/RES/1244(1999).

³¹ Sporazum je zaključen 9. juna 1999. u Kumanovu (Makedonija).

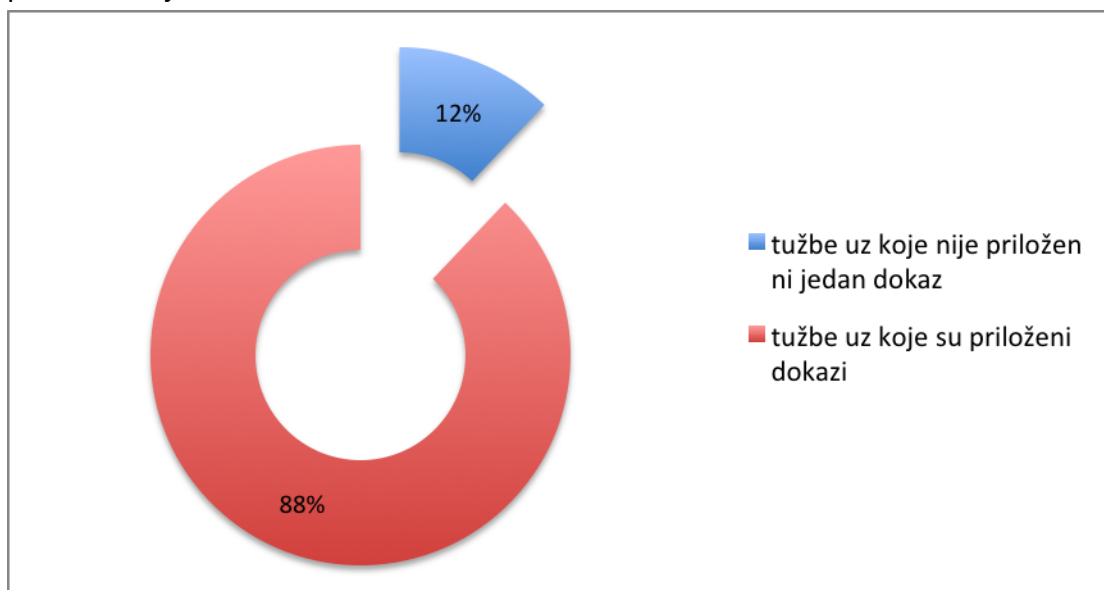
³² Uredba UNMIK-a br. 2001/9 o Konstitutivnom okviru privremenih organa samouprave na Kosovu od 15. maja 2001.

7) Dokazi

Istraživanje je obuhvatilo i analizu dokaza priloženih uz tužbene zahteve koja je za cilj imala da se utvrdi koliko je tužilaca uopšte podnelo dokaze uz svoje inicijalne tužbene akte. Drugi jednako važan cilj ovog segmenta istraživanja bio je da se utvrde najčešće vrste dokaza podnetih uz tužbene zahteve.

Rezultati analize pokazuju, kao što se vidi na **Grafikonu 6**, da je 676 tužbi za naknadu štete (87,9% uzorka) sadržalo najmanje jedan dokaz, tj. da u samo 12,1% analiziranih slučajeva nije pronađen nijedan dokaz.

Ukupan broj dokaza priloženih uz tužbene zahteve nije utvrđen, s obzirom na to da je osnovni cilj istraživanja bio da se identifikuju osnovni tipovi dokaza i njihova distribucija u uzorku analiziranih dokaza. Naime, po svakom tužbenom zahtevu analiziran je samo po jedan dokaz istog tipa pa je tako, na primer, kada bi se tužba odnosila na više različitih nepokretnosti te uz nju bilo priloženo više različitih posedovnih listova, samo jedan primerak posedovnog lista bio uključen u ukupan broj analiziranih dokaza. Na taj način je istraživanjem identifikovano 2199 jedinica različitih tipova dokaza priloženih uz 769 analiziranih tužbenih zahteva. Ovo znači da je svaka tužba u proseku sadržala **3,25 različitih dokaza**. U stvarnosti je broj dokaza bio nekoliko puta veći jer su mnoge tužbe sadržale nekoliko primeraka dokaza istog tipa koji nisu bili predmet analize.

Donja tabela prikazuje glavne tipove dokaza i njihovu distribuciju u ukupnom broju analiziranih dokaza. Uopšteno rečeno, dokazi su služili ili da potkrepe zahtev za naknadu štete (na primer, posedovni listovi) ili zahtev za oslobađanje od plaćanja sudskih troškova (na primer, potvrde Crvenog krsta da tužilac prima humanitarnu pomoć). Utvrđeno je da su posedovni listovi, kopije ličnih karti i raseljeničkih legitimacija najčešći tipovi dokaza zatečenih u arhivi.

NEPOSREDNI DOKAZI O IMOVINSKIM PRAVIMA³³	
Posedovni listovi i slično	387
Dokumenta koja dokazuju stanarsko pravo nad stanovima u javnom vlasništvu	105
Sudska rešenja o nasleđivanju	81
Različite potvrde o obavljenoj kupovini	56
Ugovori o kupoprodaji nepokretnosti	43
Različite sudske odluke	18
Ugovori o poklonu	11
Saobraćajne dozvole za vozila	11
POSREDNI DOKAZI O IMOVINSKIM PRAVIMA	
Lične karte	387
Izvodi iz matičnih knjiga rođenih, venčanih i umrlih	79
Katastarski planovi	75

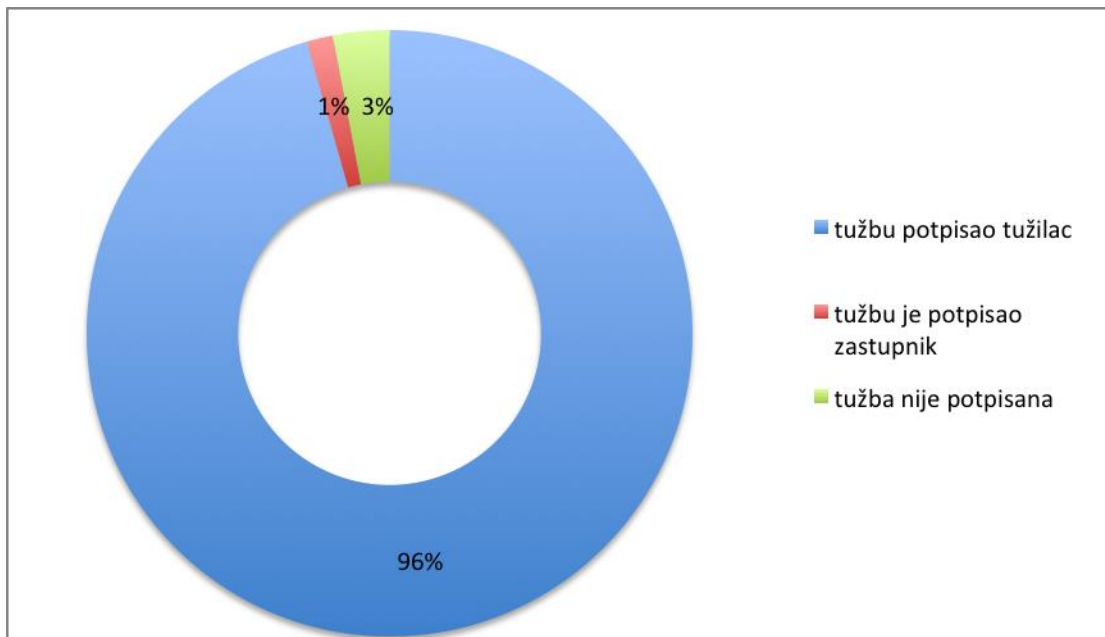
³³ Arhiva sadrži kopije ovih dokaznih sredstava.

Građevinske dozvole i slična dokumenta	44
Potvrde poreskih organa o plaćenom porezu na nepokretnu imovinu	31
Računi za komunalije	24
Zahtevi za povraćaj imovine podneti Direkciji za stambena i imovinska pitanja (DSIP)	21
Overene izjave svedoka	17
Potvrde o isplati kupoprodajne cene iz ugovora o kupoprodaji nekretnina	14
DOKAZI O OŠTEĆENJU/UNIŠTENJU IMOVINE	
Deklarativni nalozi Direkcije za stambena i imovinska pitanja (DSIP)	54
Fotografije nepokretne imovine	47
Popisi uništene imovine	17
DOKAZI UZ ZAHTEV ZA OSLOBAĐANJE OD PLAĆANJA SUDSKIH TROŠKOVA	
Raseljeničke legitimacije	446
Potvrde o promeni prebivališta	72
Uverenja Crvenog krsta da tužilac prima humanitarnu pomoć	17
Uverenja poreskih organa kojima se potvrđuje da tužilac ne poseduje drugu nepokretnu imovinu	12
Uverenja iz Katastra kojima se potvrđuje da tužilac ne poseduje druge nekretnine	8
Druge potvrde o statusu IRL-a	9
DRUGI TIPOVI DOKAZA I DOKAZI U MALOM BROJU SLUČAJEVA	
Ugovori o deobi imovine, druge vrste uverenja o smrti, odluke Katastra o upisu imovine, izjave o šteti pričinjenoj na imovini, potvrde UNMIK-a o uništenoj imovini, različite overene izjave i zapisnici, različite potvrde, itd.	111
UKUPNO	2199

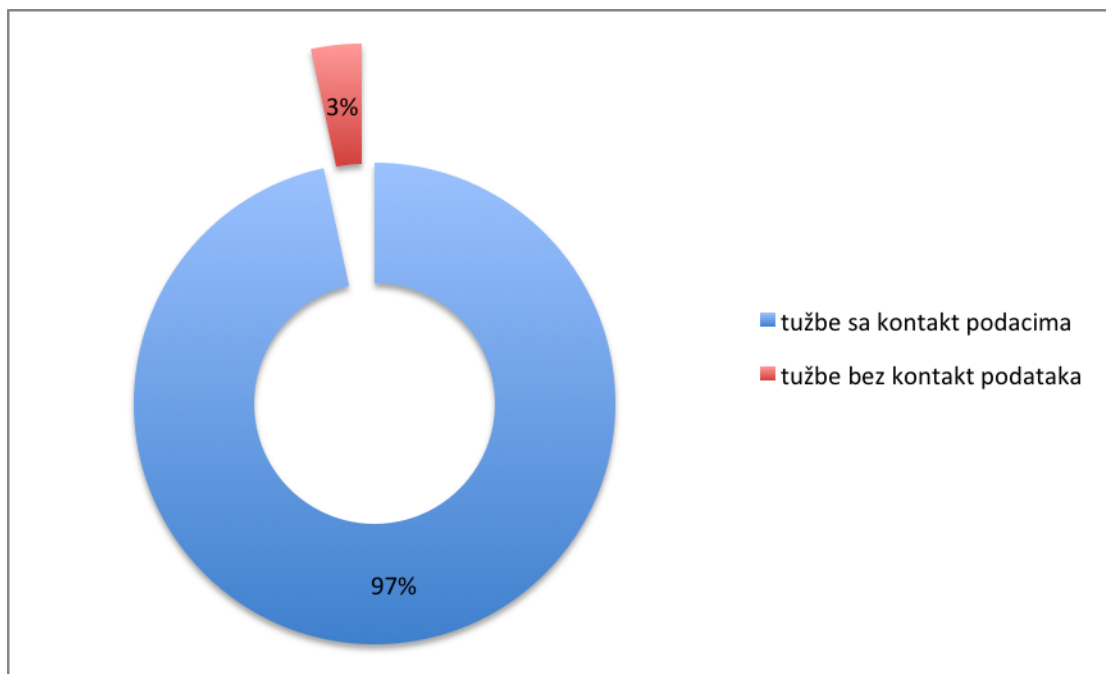
8) Potpis i kontakt podaci

Poslednji deo istraživanja bavio se pitanjem autentičnosti tužbi za naknadu štete. Cilj je bio utvrditi broj zahteva potpisanih od strane tužilaca, u poređenju sa brojem onih koje su potpisali njihovi zastupnici. Još jedno pitanje koje je bilo predmet analize je da li tužba sadrži kontakt podatke tužioca ili njegovog/njenog zastupnika.

Iako su mnogi analizirani tužbeni zahtevi imali odlike koje navode na zaključak da su sačinjene korišćenjem šablona, rezultati istraživanja ipak ukazuju na to da se radi o autentičnim dokumentima. Naime, kao što se vidi u **Grafikonu 7a.**, tužioci su potpisali 95,5% analiziranih tužbi.

Nadalje, 96,6% tužbi za naknadu štete sadrže kontakt podatke tužilaca i/ili njihovog zastupnika.

ZAKLJUČAK

Ovim izveštajem sumirani su rezultati istraživanja koje je sprovedeno u svrhu prikupljanja podataka o tužbama za naknadu štete pričinjene na nepokretnoj i pokretnoj imovini neposredno nakon sukoba iz 1999. godine. Ideja je bila da se pribave elementi za dalju debatu o načinu na koji su međunarodne organizacije i lokalni organi vlasti koji su upravljali Kosovom i Metohijom nakon 1999. godine postupali sa ovim tužbenim zahtevima. Uvereni smo da njihovo bolje poznavanje omogućava sveobuhvatniji pogled na ono što je dosad preduzeto kao i na ono što tek predstoji u domenu restitucije imovine uništene ili oštećene nakon oružanog sukoba.